

OCEAN VUONG

Röpke pillanat csak
földi ragyogásunk

EURÓPA
KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2020

Hadd kezdjem újra.

Kedves Anya,

Azért írok, hogy elérjelek – még akkor is, ha minden leírt szavammal távolabb kerülök tőled. Azért írok, hogy visszamenjek az időben, ahhoz a virginiai pihenőhelyhez, ahol döbbenten meredtél a WC melletti üdítőautomata fölé applikált kitömött szarvasfejre, az agancsok árnyékot vetettek az arcodra. Utána az autóban egyre csak ingattad a fejed. „Fel nem fogom, miért tették. Nem látják, hogy az egy tetem? A holtakat el kell engedni, nem szabad őket így, örökre bebörtönözni.”

Az a szarvasbika jár most a fejemben, ahogy merőn bámultál az üvegszemekbe, a saját tükörképed láttad bennük, az egész testedet, eltorzítva abban az élettelen tükörben. Nem a groteszk mód döbbenett meg, ahogy a falra szereltek egy testé-

től megfosztott fejet, hanem az, hogy a taxidermia egy soha véget nem érő halált testesített meg, amely haldoklik, miközben mi elmegyünk mellette a WC-be menet.

Azért írok, mert azt mondták nekem, hogy nem szabad *mert*-tel kezdeni egy mondatot. De én nem mondatot akartam írni – szabadulni akartam. Mert a szabadság, azt mondják, nem más, mint a vadász és az áldozat közötti távolság.

Ősz. Valahol Michigan felett egy több mint tizenötezer egyedből álló pompás királylepkecsapat dél felé indul. Szeptember és november között, két hónapon át repülnek majd, szárnycsapásról szárnycsapásra, Kanada déli részeiről és az Egyesült Államokból indulnak Mexikó közepe felé, ahol majd áttelelnek.

Mindenhol látjuk őket, az ablakpárkányon, a drótkerítésen, a nedves ruha súlya alatt behajló ruhaszárító kötélén, a kopottkék Chevy motorházán, mintha ott várnának a sorukra, mielőtt egyszer csak felröppennek.

Egyetlen éjjeli fagy elég egy egész generáció pusztulásához. Az élet csak időzítés kérdése.

Egyszer, amikor meg akartalak viccelni, öt- vagy hatéves lehettem, hátulról rád ugrottam a nappali ajtajában, és azt kiáltottam, hogy „bumm!”. Sikítottál, eltorzult az arcod, aztán zokogni kezdél, a melledre szorítottad a kezed, és levegőért kapkodva az ajtónak támaszkodtál. Nagyon megijedtem, csálé játék sisakkal a fejemen földbe gyökerezett a lábam. Amerikai kisfiú voltam, utánóztam, amit a tévében láttam. Nem tudtam, hogy a háború még mindig benned van, egyáltalán, még azt sem tudtam, hogy volt egy háború, és az ha egyszer beleköltözik az emberbe, sohasem hagyja el – csak visszhangzik, egy hangot, ami a saját fiad arcát formázza. Bumm.

Harmadik osztályban, az angoltanárnőm, Mrs. Callahan segítségével olvastam el életem első könyvét, ami nagyon tetszett nekem: Patricia Polacco írta, *Thunder Cake* volt a címe. Arról szól, hogy egy nagymama és az unokája észreveszi, hogy a zöld láthatáron vihar készülődik, és ahelyett, hogy besuknák az ablakokat vagy beszögeznék az ajtókat, tortasütésbe kezdenek. Felkavart a történet: ilyen vakmerően visszautasítani a józan ész hangját. Ahogy Mrs. Callahan állt mögöttem, szája a fü-

lemnél, engem egyre mélyebbre húzott a nyelv áramlása. Kibontakozott a történet, megérkezett a vihar, ahogy Mrs. Callahan felolvasta, aztán még egyszer megérkezett, ahogy megismételtem a szavakat. A vihar kellős közepén tortát sütni, cukorral tömni magad, miközben veszedelem fenyeget.

Négyéves lehettem, amikor először megütöttél. Egy kéz, egy villanás, egy ítélet. Lángolt a szám.

Meg akartalak tanítani olvasni, azzal a módszerrel, ahogy engem tanított Mrs. Callahan, ajkam a fülednél, a kezem a kezeden, árnyékunk alatt mozdulnak a szavak. De ez a cselekedet (egy fiú tanítja az anyját) megfordította köztünk a rangsort, azzal együtt pedig az identitásunkat is, ami ebben az országban már amúgy is harmatgyenge volt s egy hajszálon függött. A mondatok bezárva vagy eltorzulva maradtak a torkodban, a dadogások és hibák után, a kudarc feletti szégyenérzet miatt becsaptad a könyvet. – Nekem nincsen szükségem az olvasásra – mondtad fogcsikorgatva, és hirtelen felálltál az asztaltól. „*Látok* – eddig elég volt ez is, nem?”

Vagy a távirányítós eset. Véraláfutás a karomon, amiről hazudtam a tanároknak. „Elestem fogócskázás közben.”

Vagy amikor negyvenhat éves korodban hirtelen elkapott a vágy, hogy színezz. „Menjünk a Walmartba”, mondtad egy reggel. „Kifestőkönyveket akarok venni.” A karjaid között a teret hónapokig olyan színárnyalatok töltötték ki, amelyeknek ki sem tudtad ejteni a nevét. *Magenta, cinóber-vörös, okkersárga, ezüstfehér, neonzöld, fahéjrózsaszín.* Mindennap órákon keresztül görnyedtél, hogy kiszínezd a legkülönbélebb képeket: farmok, legelők, Párizs, két ló a szélfúttá pusztán, egy lány, akinek a haját feketére színezted, a bőrét fehérén hagytad. Mindet feltetted a falra, úgyhogy a lakásunk lassanként úgy nézett ki, mint egy általános iskola osztályterme. Amikor megkérdeztelek, hogy „Miért színezel, miért éppen most?”, letetted a zafírkék ceruzát, és mintha álmodnál, a félig kiszínezett kertre szegezted a tekinteted: „Csak egy kicsit merülök el benne”, mondtad, „de érzékelek mindent. Még mindig itt vagyok, ebben a szobában.”

Amikor fejbe dobtál a legó dobozával. Vércseppek pötytyözték be a kemény fát.

„Előfordult már, hogy elképzeltél egy tájat”, kérdezted, miközben egy Thomas Kinkade-házat színeztél, „és aztán belehelyezted saját magadat? Megtörtént már veled, hogy hátulról figyelted magad, ahogy egyre távolabbra és mélyebbre mész abban a tájban, ahogy egyre távolodsz saját magadtól?”

Hogyan mondhattam volna el neked, hogy az írás folyamatáról beszélsz? Hogyan mondhattam volna el, hogy mi ketten tulajdonképpen nagyon közel állunk egymáshoz, két különböző oldalon van a kezünk árnyéka, és összeolvad?

– Bocsánat – mondtad, amikor bekötözted homlokomon a sebet. – Vedd fel a kabátod. Elviszlek a McDonald’sba. – Néztél, ahogy lüktető halántékkal mártogatom a csirkedarabkákat a ketchupba. – Meg kell nőned, és meg kell erősödnöd, oké?

Tegnap újraolvastam Roland Barthes *Gyásznaplóját*: egy éven keresztül írta az anyja halála után, mindennap. Ott hagytam abba, ahol azt írja, hogy „tudtam, milyen az anyám teste betegen és aztán

holtan is”. Ennél a résznél határoztam el, hogy írok neked. Neked, aki még életben vagy.

A hónap utolsó szombatján, ha maradt még pénz a számlák kifizetése után, elmentünk a plázába. Vannak, akik akkor öltöznek ki, ha templomba vagy fogadásra mennek, mi akkor csíptük ki magunkat, ha az I 91-es út melletti bevásárlóközpontba mentünk. Korán keltél, egy órán keresztül sminkelted magad, felvetted a legjobb ruhádat, a flitteres feketét, az arany fülbevalódat, a fekete lamécipődet. Aztán letérdeltél, beszélgetted a hámam, és hátrafésülted.

Egy idegen nem látta volna rajtunk, hogy a Franklin Avenue-n vásároltunk a sarki fűszeresnél: a bejáratnál a padlón mindenütt használt élelmiszerjegyek hevertek, az alapvető élelmiszerek, a tej és a tojás háromszor annyiba került, mint a külvárosban, a ráncos és sérült almákat olyan kartondobozban árulták, amelyekre ráfolyt a disznóhúsos rekeszről a vér, mert a jég már rég leolvadt róla.

– Vegyünk olyan márkás csokit – mondtad a Godiva üzletre mutatva. Vettünk egy kis papírcsokónyi csokoládét, taláalomra választottunk bele

öt-hat kockát. Gyakran nem is vettünk semmi mást a plázában. Aztán sétáltunk, közben megfeleztük mindegyik csokit, végül az ujjaink tintaszínűek és édesek lettek. – Így kell élvezni az életet – mondtad, és leszopogattad az ujjaidat: pedikűrös voltál, és a hét végére mindig letöredezett a rózsaszín lakk a körmeidről.

Emlékszem, amikor a parkolóban az öklöddel ütöttél, kiabáltál velem, a lemenő nap fényében vöröslött a hajad. Suhogtak körülöttem az ütéseid, én pedig a karommal védtem a fejem.

Emlékszem a szombatokra, amikor addig ténferegünk a folyosókon, amíg az üzletek egymás után lehúzták a fémredőnyüket. Akkor elindultunk a buszmegálló felé, leheletünk lebegett körülöttünk, a smink rászáradt az arcodra. A kezünkben nem volt semmi más, csak a másik keze.

Ma reggel, közvetlenül napfelkelte előtt megláttam az ablakomból egy szarvast: olyan sűrű köd volt, hogy a tőle nem túl távol álló másik szarvas csak az előrébb álló szarvas befejezetlen árnyékának látszott. Ezt akár ki is színezheted. Az lehetne a címe, hogy „Az emlékezés története”.

A migrációt a napsugárzás szöge is elindíthatja, az jelzi az évszakváltást, a hőmérséklet, a növényzet és a táplálékellátás változását. A pompás királylepké nősténye vándorlás során rakja le a petéket. Minden történetben több szál van, és minden szálban több szakasz. A vándorlás útvonala 4800 kilométernél is hosszabb, több, mint az Egyesült Államokban a legnagyobb távolság. A délre induló lepkék sohasem térnek vissza északra. Tehát minden indulás a végső útra indulás. Csak az utódaik térnek vissza, csak a jövő ismétli meg a múltat.

Mi egy ország, ha nem egy határok nélküli ítélet, egy élet?

Emlékszem az esetre a kínai hentesnél, amikor rámutattál a kampóra akasztott sült malacra. – Pont úgy néznek ki a bordái, mint egy megégett emberéi. Kuncogtál egyet, aztán kis szünet után elővetted a pénztárcád, és megnyúlt arccal újraszámoltad benne a pénzt.

Mi egy ország, ha nem életfogytiglani ítélet?

Emlékszem a gallon tej esetére. Ahogy elrepedt a kanna a lapockámon, aztán folyt a fehér eső a konyha padlójára.

Vagy amikor a vidámparkban voltunk, és felszálltál velem a Superman-hullámvasútra, mert egyedül nem mertem. Ahogy hánytál utána, az egész fejed a kukában. Az örömteli sivalkodásban elfelejtettem neked megköszönni.

Vagy amikor elmentünk az adományboltba, és én telis-tele raktam a bevásárlókocsit sárga címkés termékekkel, mert azokat aznap féláron adták. Toltam a kocsit, felugrottam a hátsó keresztrúdra, siklottam, a leselejtezett kincsekből álló zsákmányunk a gazdagság érzésével töltött el. A születésnapod volt. Kirúgtunk a hámból. – Úgy nézek ki, mint egy igazi amerikai? – kérdezted, és magad elé tartottál egy fehér ruhát. Kicsit túl flancos volt neked, nem igazán voltak olyan alkalmak, amikor viselhetted volna, de azért nem volt annyira alkalmi, hogy eleve kizárja a *lehetőségét*, hogy felvehesd. Volt rá esély. Vigyorogva bólogattam. Addigra úgy megpakoltuk a bevásárlókocsit, hogy ki sem láttam mögüle.

Emlékszem a konyhakésre. Felemelted, aztán remegve letetted, és halkán annyit mondtál, hogy „Menj ki. Menj ki.” Én pedig az ajtóhoz rohantam, végig a fekete nyári utcákon. Addig futottam,

amíg elfelejtettem, hogy tízéves vagyok, amíg már csak a szívdobogásomat hallottam saját magamból.

Vagy arra, amikor New Yorkban, egy héttel azután, hogy Phuong unokatestvérem autóbalesetben meghalt, beléptem a 2-es metró kocsijába, és ahogy nyíltak az ajtók, megláttam tiszta és kerek arcát, egyenesen rám nézett, élt. Levegőért kapkodtam – persze tudtam, hogy nem ő az, csak egy férfi, aki hasonlít rá. Mégis felzaklatott, hogy olyat láttam, amiről azt hittem, sohasem látom többé. Pontosan ugyanazok a vonások, a széles állkapocs, az ívelt szemöldök. Ajkam már formálni kezdte a nevét, mielőtt észbe kaptam. A felszínre ért a szerelvény, kiszálltam, leültem egy tűzcsapra, és felhívtalak. – Anya, láttam Phuongot – suttogtam. – Anya, esküszöm, hogy láttam. Tudom, hogy ostobaság, de Phuongot láttam a metróban. – Pánikrohamom volt. Te tudtad. Egy ideig nem szólaltál meg, aztán dúdolni kezdted a „Boldog születésnapot” dallamát. Nem volt a születésnapom, de ez volt az egyetlen dal, amit tudtál angolul, és folytattad. Hallgattalak, a telefont úgy szorítottam a fülem-

hez, hogy az est hátralevő részében egy rózsaszín négyszög lenyomata látszódott az arcomon.

Huszonnyolc éves vagyok, 163 centiméter magas, 51 kiló. Egészen pontosan három olyan szög létezik, amelyből helyes az arcom, minden más irányból rusnya. Egy olyan testből írok neked, ami régebben a tiéd volt. Azaz, úgy írok neked mint a fiad.

Ha szerencsénk van, ennek a mondatnak a végén kezdhetjük is. Ha szerencsénk van, valami átadódott, egy másik ábécé, ami a vérben, az inakban és az idegsejtekben íródott. Az ősök azt a feladatot adják tovább utódaiknak, hogy repüljenek dél felé, hogy a felé a hely felé vegyék az irányt az elbeszélésben, amit elvileg egyikük sem él túl.